

DE PLAATS VAN DE MARKERWAARD IN HET WATERLANDSCHAP VAN DE TOEKOMST

“De Markerwaard - een onvervulde belofte”

De Vereniging van Vrienden van de Markerwaard 2000 schreef in het verlengde van de landelijke prijsvraag ‘Waterlandschap van de Toekomst’ een eigen prijsvraag uit. De winnende inzending is inmiddels bekend: ‘De Markerwaard - een onvervulde belofte’ naar een idee van het Haagse architectenbureau ir. Leo Q. Onderwater. De inzending sluit aan op het thema ‘Meervoudig ruimtegebruik van water in landelijk gebied’.

Drooglegging van de Markerwaard, niet meer uit veiligheidsoverwegingen zoals begin vorige eeuw in het kader van het Zuiderzeeproject, maar ingegeven door ruimtegebrek, daar gaat het om in het nieuwe plan. Inpoldering van de Markerwaard riep de afgelopen tientallen jaren veel protesten op, onder meer omdat het de functie van spaarbekken voor drinkwatervoorziening zou moeten vervullen. Toch heeft drooglegging tal van voordelen, zo vindt Leo Onderwater.

“Als er al ooit in de Nederlandse geschiedenis de noodzaak is geweest voor de aanwinning van land voor wonen, werken, recreëren en mobiliteit, dan is het nu aan het begin van de 21e eeuw”, lichten de ontwerpers toe. Landaanwinning in het IJsselmeer-gebied kan de overvolle Randstad voor een deel ontlasten. Bovendien kan landaanwinning ruimte bieden voor allerlei functies en

bebouwingen, die niet meer in het rivierenlandschap thuishoren. Herstructurering van gebieden rondom de grote rivieren, die in geval van nood als inundatiegebieden moeten fungeren, wordt namelijk op korte termijn noodzakelijk. Land zal eventueel moeten worden teruggegeven in het kader van een meer natuurlijke bedding van de rivier.

Oorspronkelijk was de drooglegging van de Markerwaard in de jaren tachtig gepland. Onvoldoende goede argumenten gaven de doorslag het plan niet uit te voeren. In Nederland was toen geen sprake meer van een explosieve bevolkingsgroei. Bovendien verminderden slechte economische vooruitzichten de behoefte aan bedrijventerreinen.

Inmiddels wijzen berekeningen van het Centraal Planbureau erop dat de komende 30 jaar het inwoneraantal in Nederland zal groeien tot 18 miljoen mensen. Met name

steden in de Randstad zullen de bevolkingsdruk moeten opvangen. Daarnaast claimen deze steden ruimte voor bedrijventerreinen buiten hun eigen gemeentegrenzen. Vooral Amsterdam en Utrecht, de noordelijke vleugel van de Randstad, hebben de afgelopen tijd behoorlijk geprofiteerd van de economische groei. De behoefte aan woningbouwlocaties in dit deel van de Randstad blijkt eveneens aanzienlijk. In de periode tussen 2010 en 2030 moeten in dit gebied 190.000 nieuwe woningen worden gebouwd. In totaal zal een ruimtebehoefte van ongeveer 40.000 hectare ontstaan voor woningbouw, infrastructuur, bedrijventerreinen en recreatiegebieden. Hiervoor zal een deel van het Groene Hart moeten wijken, terwijl ecologische motieven om landbouwgrond en weilanden te sparen, niet uit het oog verloren mogen worden.

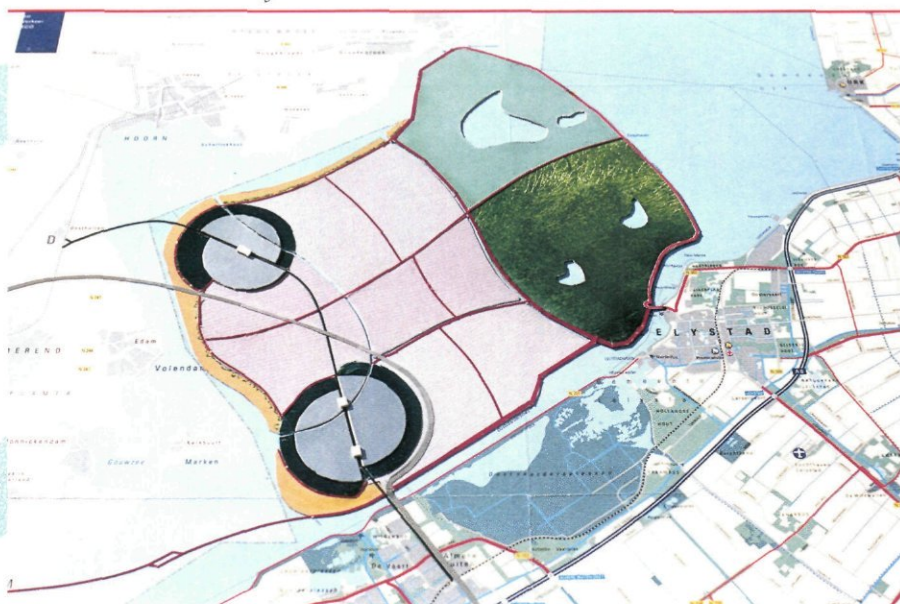
Voorwaarde

Het concept ‘De Markerwaard - een onvervulde belofte’, biedt met de noordelijke uitloop richting het Markermeer, een structurele oplossing voor het groeiende ruimtegebrek, aldus de indieners van het plan. De huidige oppervlakte van het Markermeer, 60.000 hectare, zal worden opgedeeld in randmeren (20.000 hectare) en in land en wetlands (40.000 hectare). Een belangrijk deel van de Markerwaard moet in noodgevallen voorzien in de tijdelijke berging van overtollig water van elders. Het plan kent als voorwaarde dat de Markerwaard moet worden teruggegeven aan het water, als na 50 jaar blijkt dat van het aangewonnen land geen gebruik meer wordt gemaakt. Hierop moet de bedrijfs- en inrichtingsstrategie kunnen anticiperen.

Zeven functies

Zeven functies zijn aan het gebied toegevoegd. Ten eerste kan het ruimte bieden aan een stad met maximaal 150.000 inwoners (60.000 - 70.000 woningen) in de buurt van Almere en een stad met maximaal 100.000 inwoners (40.000 woningen), gelegen in de bocht bij de Hoornsche Hop tegenover Hoorn. De stadskernen zullen worden omzoomd met stadsbossen. Vervolgens wordt 5000 hectare gereserveerd voor een aquatisch terrestrisch gebied dat als inundatiegebied dient. Voor de drinkwatervoorziening is een spaarbekken in dit gebied opgenomen. Ten derde zal een bosareaal van 7000 hectare eveneens gedeeltelijk als inundatiegebied fungeren. Hierin is plaats gemaakt voor enkele meren met een recreatief karakter. Het bos is bedoeld voor recreatie, de pro-

Het model van de Markerwaard. (foto: Architectenbureau ir. Leo Onderwater.)

ductie van hout en als leverancier van biomassa voor de Flevocentrale. De vierde functie vormt de verblijfszone langs de randmeren, waarin over een totale lengte van 40 kilometer her en der plaats is voor strandrecreatie en aanlegplaatsen voor pleziervaartuigen. Vervolgens moet in het gebied 4000 hectare worden ingericht voor de (glas)tuinbouw en 8000 hectare voor extensieve bollenteelt. Als laatste moet het gebied verkeerswe-

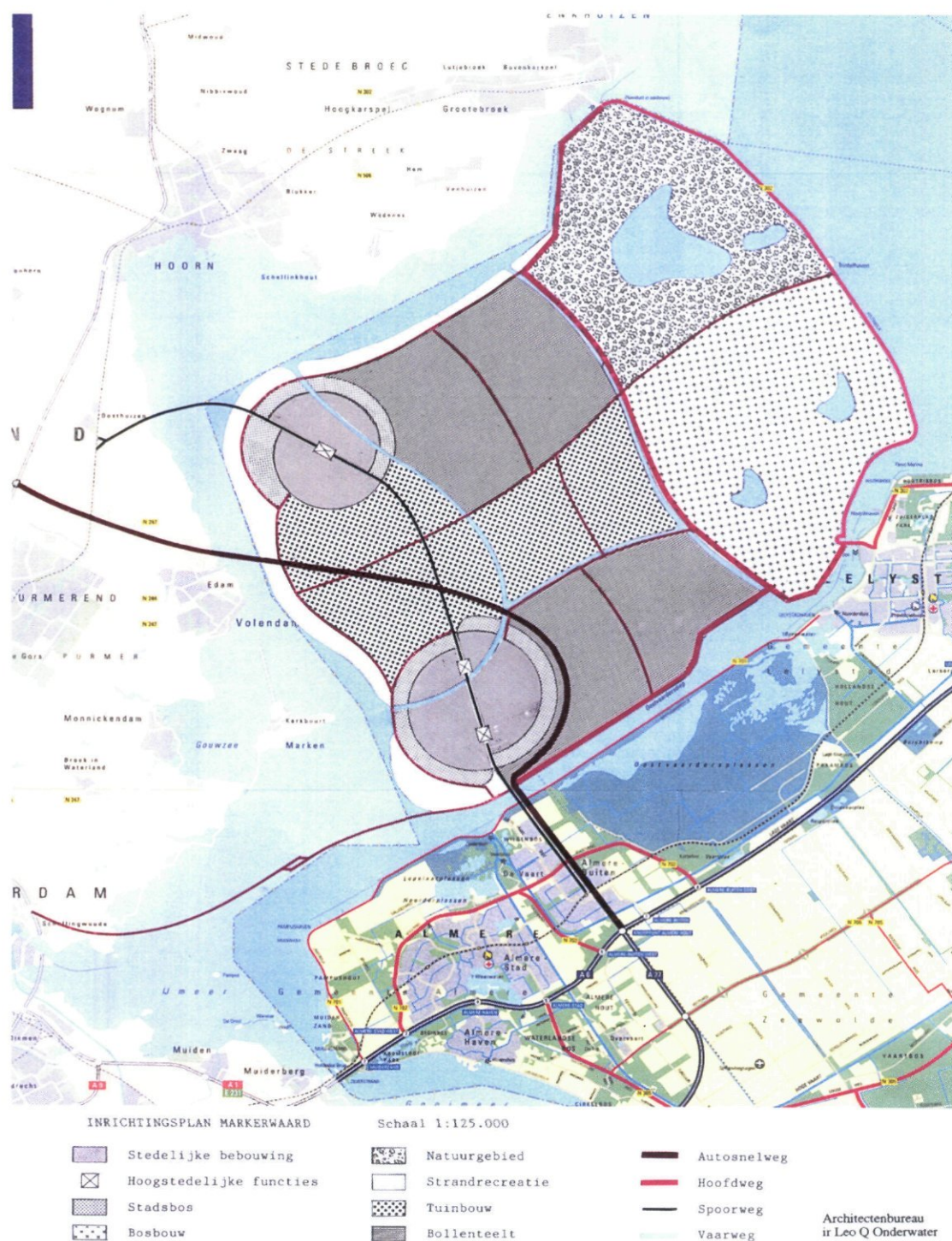
gen, spoorlijnen en vaarwegen kunnen herbergen.

Waterbeheer

Momenteel wordt het Markermeer richting Noordzee doorspoeld met IJsselmeewater, dat bij Enkhuizen wordt ingelaten. Doorspoeling is nodig voor de Amsterdamse grachten en vanwege de uitslag van zout kwelwater vanuit Flevoland. De aanleg van

de Markerwaard reduceert de noodzakelijke inleiding van het IJsselmeerwater, waardoor de randmeren een aanzienlijk kleiner gedeelte van de verontreinigde stoffen zullen opnemen dan het huidige Markermeer. Door de aanleg van de tweede Oostvaardersdijk kan het zoute uitslagwater van Flevoland en de Markerwaard direct door het Oostvaardersdiep naar het Noordzeekanaal worden afgevoerd. Het wateroppervlak van

Inrichtingsplan Markerwaard.

het oorspronkelijke Markermeer is tot een derde verminderd en heeft een navenante vermindering van verdamping tot gevolg. In een droog zomerseizoen overstijgt de verdamping van het Markermeer de neerslag met ongeveer 0,4 meter. Minder ingeleid water betekent in dit geval minder verontreiniging.

Het agrarisch-terrestrisch gebied moet naast de functie van bos- en natuurbouw bij verdere planontwikkeling tevens dienst doen als inundatiegebied. In geval van watersnood moet minimaal 5000 hectare natuurgebied dan wel bosareaal beschikbaar zijn om het overvloedige water tijdelijk te bergen. Het gebied moet in het uiterste geval een bergingscapaciteit van 250 miljoen kubieke meter water kunnen bevatten. De spaarbekkens voorzien in reserve-drinkwater, dat via het grondwater wordt gewonnen. Dit garandeert een betere milieu-hygiënische kwaliteit dan water uit het IJsselmeer.

Bestaande dijken om de Markerwaard worden minder zwaar belast, vanwege minder opwaaiing en hoge golven, die bij harde wind tot één meter hoog kunnen opwaaien. De bestaande dijken van het Markermeer, met name van Noord-Holland, zijn niet hoog genoeg en instabiel. De aanleg van de Markerwaard betekent dat de dijken bewaard kunnen blijven, niet in de laatste plaats vanwege hun cultuurhistorische waarde.

Uitvoering en ontginning

De aanleg van de tweede Oostvaardersdijk van Lelystad naar Schellingwoude en de huidige Houtribdijk van Lelystad naar Enkhuizen zijn fundamentele uitgangspunten voor de aanleg van de Markerwaard. Het Oostvaardersdiep, de directe vaarverbinding

tussen Amsterdam en het IJsselmeer, krijgt een sluis voor de scheepvaart tussen het IJmeer en de toekomstige randmeren. De aanleg van de derde dijk vanaf de tweede Oostvaardersdijk naar Enkhuizen vormt de begrenzing van het terrestrisch aquatisch gebied en het bosareel. Door een dijk loodrecht op de Houtribdijk vanaf Trintelhaven aan te leggen, is dit gebied volledig omdijkt. De 'badkuip' die hierdoor ontstaat kan in noodgevallen 250 miljoen kubieke meter water tijdelijk bergen. Compartimentering zorgt voor regulering van de waterberging, afhankelijk van de functies in andere deelgebieden.

Oordeel jury

De jury, onder voorzitterschap van prof.ir. J. Kop, concludeerde dat al met al het ontwerp met bijgaand onderbouwend rapport een voldoende basis biedt voor een verdere uitwerking van de aanleg en inrichting van de Markerwaard. Het IJsselmeergebied speelt een bijzondere rol in het huidige en toekomstige waterbeheer in Nederland, met betrekking tot de watersnood en de watersnood. In het eerste geval moet het gebied niet direct afvoerbaar water uit de Rijn en het stroomgebied van het IJsselmeer bergen. In het tweede geval is in tijden van droogte zuinig omgaan met water van belang. Zoet water bovengronds en ondergronds opslaan voorkomt watersverspilling door verdamping. Daarnaast illustreert de inzender de verbetering van de waterkwaliteit door de aanleg van de Markerwaard met randmeren en het Oostvaardersdiep vanwege een geringere aanvoer van vervuilde stoffen uit het IJsselmeer en de scheiding van schoonwateraanvoerstromen en vuilwaterafvoerstromen, aldus de jury.

Niettemin vindt de jury dat het concept wat aan de schetsmatige kant is gebleven en dat bepaalde details niet of onvoldoende zijn onderzocht of uitgewerkt. Het drinkwaterbekken in de Markerwaard zal volgens de jury niet nodig zijn. Zoet water kan beter in de bodem worden opgeborgen dan in een open reservoir, meent zij. Voor een inundatiezone van 5000 tot 6000 hectare kan men kiezen voor niet bebouwde agrarische gronden als natuurgebieden die geforceerd onder water zetten kunnen verdragen.

Met dit laatste kan worden ingespeeld op het periodiek bewerkstellingen van jonge drooggevallen gronden, waardoor wetlands kunnen worden verkregen die relatief arm aan plantensoorten zijn, maar rijk aan vogelsoorten. Verder verdient de technische oplossing voor het inunderen met instroomdebiet van 500 tot 100 kubieke meter per seconde eveneens een gedegen studie, zo schrijft de jury in haar oordeel. De in- en uitlaatsluizen voor de Markerwaard zijn nog niet aangegeven, evenals het ontwateringstelsel met de positie van de gemalen.

Verder miste de jury een exposé over de tijd die nodig is voor de aanleg en de inrichting, de geraamde aanlegkosten van de Markerwaard, de wijze van financiering, het verwerven van (overheids)gronden en de regeling van de mogelijke publieke en private eigendom in de Markerwaard.

De prijs (1000 gulden) is tijdens de jaarvergadering van de Vereniging Vrienden van de Markerwaard begin november aan het architectenbureau overhandigd.

Voor meer informatie: (070) 363 35 87